

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/336878972>

Forest Management Issues. Proposals for management compatible with the conservation of birds and biodiversity.

Technical Report · October 1998

DOI: 10.13140/RG.2.2.21244.90248

CITATIONS

0

READS

181

4 authors:

Dimitris Georgios Bousbouras

21 PUBLICATIONS 95 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Petros Kakouros

Greek Biotope/Wetland Centre

16 PUBLICATIONS 15 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Stratis Bourdakis

14 PUBLICATIONS 49 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Rigas Tsiakiris

Forestry Service of Ioannina, Epirus, Greece

132 PUBLICATIONS 204 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Colonization of Karla Reservoir by waterbirds [View project](#)

LIFE+ Nature project (2013-2017): Restoration and Conservation of priority habitat type 9562 *Greek Juniper Forests (Juniperetum excelsae) in Prespa National Park. [View project](#)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Εμμ. Μπενάκη 53 - 106 81 ΑΘΗΝΑ - Τηλ/Fax: (01) 3811 271 - 3301 16
Καστριτσίου 8 - 546 25 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τηλ (031) 244245 Fax: (031) 256774

Θέματα Διαχείρισης Δασών.

Προτάσεις για διαχείριση συμβατή με την διατήρηση των πουλιών και της βιοποικιλότητας.

Ομάδα εργασίας:

Δ. Μπούσμπουρας, βιολόγος

Π. Κακούρος, δασολόγος

Σ. Μπουρδάκης, δασολόγος

Ρ. Τσιακίρης, δασολόγος

ΑΘΗΝΑ, Οκτώβριος 1998

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	2
Ευχαριστίες	2
Γενικές επισημάνσεις	3
Διαχειριστικά μέτρα - Δασοκομικοί χειρισμοί - Συγκομιδή προϊόντων	
1. Τμήματα δασών εκτός διαχείρισης	5
2. Διαχειριστικές μορφές και δασοκομικές πρακτικές	5
3. Δασώσεις και αναδασώσεις	8
4. Ειδικά μέτρα για τη δασική βλάστηση και χλωρίδα	10
5. Ειδικά μέτρα για την ορνιθοπανίδα	11
Άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την δασική διαχείριση	
A. Συγκομιδή και συγκέντρωση του ξύλου	12
B. Οδικά δίκτυα	12
Γ. Διατήρηση ανοικτών εκτάσεων	14
Δ. Κτηνοτροφία	15
E. Διαχείριση των γεωργικών εκτάσεων που βρίσκονται κοντά σε δάση ή περιβάλλονται από εκτεταμένες δασικές εκτάσεις	17
ΣΤ. Δασικοί υγρότοποι	18
Z. Δασικές πυρκαγιές	18
H. Έρευνα και εκπαίδευση	20
Θ. Κατάρτιση Διαχειριστικών Σχεδίων	20
I. Εκμετάλλευση δασών	21
Προτεινόμενη Βιβλιογραφία	22

Μπούσμπουρας Δ., Π. Κακούρος, Σ. Μπουρδάκης, Ρ. Τσιακίρης 1998. Θέματα Διαχείρισης Δασών. Προτάσεις για διαχείριση συμβατή με την διατήρηση των πουλιών και της βιοποικιλότητας. σελ 22. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.

Εισαγωγή

Τα ζητήματα και οι προτάσεις που αναπτύσσονται στην συνέχεια είναι προϊόν της ενασχόλησης της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας με την ορνιθοπανίδα και της σημαντικές περιοχές για τα πουλιά στις δασικές περιοχές της χώρας μας.

Αφορμή για τη σύνταξη του παρόντος ήταν οι συζητήσεις που έγιναν για την κατάρτιση μελετών και η διατύπωση νομικών προτάσεων για τις περιοχές που προστατεύονται στα πλαίσια της Κοινοτικής Οδηγίας 79/409 «για την προστασία των άγριων πτηνών» και ιδίως στις θεσμοθετημένες ή υπό θεσμοθέτηση ως Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ ή SPA). Προέκυψε όμως η ανάγκη να διατυπωθούν μια σειρά από προτάσεις που αφορούν τη διαχείριση των δασών γενικότερα και όχι μόνο αυτών που βρίσκονται κάτω από κάποιο καθεστώς προστασίας. Άλλωστε το μεγαλύτερο μέρος των δασικών εκτάσεων δεν βρίσκονται κάτω από κανένα καθεστώς προστασίας παρά το γεγονός ότι διατηρούν σημαντικό μέρος της βιοποικιλότητας της ελληνικής φύσης καθώς στο μεγαλύτερο ποσοστό τους πρόκειται για φυσικά δάση.

Η ορνιθοπανίδα αποτελεί έναν από τους καλύτερους δείκτες για την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Οι προσπάθειες για την διατήρηση των σπάνιων ειδών και της βιοποικιλότητας της ορνιθοπανίδας οδηγούν στην προστασία των οικοτόπων και άμεσα στην διατήρηση της υγείας και φυσικότητας των δασών και των παρακείμενων εκτάσεων.

Οι προτάσεις αυτές αποτελούν περισσότερο μια πρώτη συμβολή στον διάλογο για την διαχείριση των δασών και ως τέτοιες υπόκεινται σε κριτική και αναθεώρηση - συμπλήρωση. Είναι επομένως καλοδεχούμενη οποιαδήποτε συμβολή προς αυτή την κατεύθυνση.

Πιστεύουμε ότι οι προτάσεις αυτές θα συντελέσουν στο να αποκτήσει η προστασία της βιοποικιλότητας το ειδικό βάρος που της πρέπει στη διαχείριση των δασών. Θα δοθεί επίσης η ευκαιρία στους δασολόγους της πράξης να διευρύνουν την οπτική τους και να ενσωματώσουν στην δασοπονική διαχείριση και άλλες παραμέτρους του φυσικού περιβάλλοντος ώστε να υλοποιηθεί η κοινά πλέον αποδεκτή αρχή της δασοπονίας πολλαπλών σκοπών.

Είναι σίγουρο ότι πολλά ζητήματα θα πρέπει να διευθετηθούν για την υλοποίηση αυτών των προτάσεων. Ορισμένες νομικές αλλαγές είναι ίσως απαραίτητες. Πολλά όμως μέτρα μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα. Σ' αυτόν τον δύσκολο τομέα ελπίζουμε στην συνεισφορά των δασολόγων και τεχνολόγων δασοπονίας της πράξης. Η συνεργασία της δασικής υπηρεσίας με τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, όπως έχει δείξει η εμπειρία στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μπορεί να φέρει άμεσα θετικά αποτελέσματα για την προστασία των απειλούμενων ειδών, της βιοποικιλότητας και του δάσους.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε του συνάδελφους μέλη της ΕΟΕ Τ. Σακούλη Μ.sc., δασολόγο και την Μ. Παναγιωτοπούλου, δασολόγο για τις παρατηρήσεις και υποδείξεις τους.

Γενικές επισημάνσεις

A) Τα δασικά, αγροδασικά, και δασοκτηνοτροφικά τοπία αποτελούν αδιάρρηκτες ενότητες που χρήζουν ενιαίας αντιμετώπισης σε ότι αφορά την προστασία της βιοποικιλότητας. Αυτό ισχύει κατ' εξοχήν για την ορνιθοπανίδα, που χρησιμοποιεί μια μεγάλη ποικιλία βιοτόπων στη διάρκεια του βιολογικού κύκλου. Για τον λόγο αυτό στο κείμενο εκτός της δασικής διαχείρισης συμπεριλαμβάνονται και προτάσεις που αφορούν την κτηνοτροφία και τη γεωργία. Η υλοποίηση αυτών των αρχών νομίζουμε ότι πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των υπηρεσιών και των φορέων που εμπλέκονται ώστε να βρεθεί ο μηχανισμός που θα εξασφαλίζει την ενιαία εφαρμογή αρχών για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας γενικά και της ορνιθοπανίδας ειδικότερα σε όλα τα φυσικά και ημιφυσικά - ανθρωπογενή τοπία.

B) Για τις δασικές περιοχές που περιλαμβάνονται στις περιοχές του Δικτύου «Φύση 2000» βάσει της κοινοτικής οδηγίας 92/43 «για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ ή SPA) που προστατεύονται βάσει της κοινοτικής οδηγίας 79/409 «για την προστασία των άγριων πουλιών», θα πρέπει να υπάρξουν ειδικές προσεγγίσεις.

Η διατήρηση των ειδών σ' αυτές τις περιοχές θεωρείται ως ένας από τους κύριους στόχους της διαχείρισης και όχι από τους δευτερεύοντες. Παρόλα αυτά θα ήταν σοβαρό σφάλμα να εξαιρεθούν αυτά τα δάση από την διαχείριση. Η παραγωγή ξυλείας συντηρεί παραδασόβιους πληθυσμούς και συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία. Για τις ελληνικές συνθήκες είναι σημαντική η εξασφάλιση της παρουσίας κρατικών υπαλλήλων που μπορούν να ασκήσουν καθήκοντα φύλαξης. Οι περιπτώσεις που πρέπει να τεθούν ορισμένα τμήματα εκτός διαχείρισης είναι πολύ λίγες και αφορούν κυρίως τμήματα που για διάφορους λόγους βρίσκονται ήδη εκτός εκμετάλλευσης.

Θα πρέπει ίσως σε κάποιες περιπτώσεις να γίνει αποδεκτή η χαλαρότερη εκμετάλλευση του δάσους όπως αυτό προκύπτει ως συνέπεια των απαραίτητων μέτρων για την διατήρηση των ειδών της ορνιθοπανίδας ή άλλων ειδών για τα οποία εντάχθηκε αυτή η περιοχή στο δικτύου «Φύση 2000» είτε με την μείωση του λήμματος στα δάση που τίθενται υπό αναγωγή, είτε στην διατήρηση ώριμων συστάδων ή δένδρων, είτε με την διατήρηση παρακρατημάτων σε ομάδες.

Γ) Τα είδη της ορνιθοπανίδας και ιδιαίτερα τα απειλούμενα, που χρησιμοποιούν δασικά τοπία, ανέχονται συνήθως ελάχιστη μόνο όχληση, ενώ στις περισσότερες των περιπτώσεων χρησιμοποιούν για τις διάφορες φάσεις του βιολογικού κύκλου δέντρα που από αυστηρά δασοκομική σκοπιά, θεωρούνται ακατάλληλα και επιβλαβή (διχαλωτά, κακόμορφα, δέντρα με προσβολές από μύκητες και έντομα κ.α.).

Δ) Ένα σημείο τριβής των απόψεων που υποστηρίζουν την μεγιστοποίηση της παραγωγής ξυλείας και των απόψεων που ενδιαφέρονται πρωτίστως για την διατήρηση της βιοποικιλότητας, είναι η τύχη των ανοικτών εκτάσεων που βρίσκονται μέσα ή γύρω από τα δάση. Στο σημείο αυτό είναι δύσκολο να βρεθεί σημείο τομής αν και γίνονται ορισμένες προσπάθειες για την ανάπτυξη

μεικτών συστημάτων όπου η κτηνοτροφία και οι μικρές εκτατικές καλλιέργειες μπορούν να εξακολουθήσουν να υπάρχουν. Εδώ η αντίθεση είναι αρκετά πιο έντονη και λύνεται είτε με την επίκληση της γενικής αρχής της αειφορικής διαχείρισης είτε με την επιλογή της προστασίας της ορνιθοπανίδας σαν κύριου σκοπού. Σε Περιοχές Ειδικής Προστασίας και ειδικά στις θέσεις που απαιτούν αυστηρότερη προστασία (πχ. Α Ζώνη), είναι πολύ λογικό να επικαλεστούμε την προτεραιότητα της διατήρησης της ορνιθοπανίδας ως κύριου διαχειριστικού στόχου.

Για τους λόγους αυτούς προτείνονται στην συνέχεια ορισμένα δασοκομικά και διαχειριστικά μέτρα που ρυθμίζουν την καλλιέργεια του δάσους, την απόληψη ξύλου και ορισμένες άλλες δασικές εργασίες και δραστηριότητες για να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιδράσεις στην ορνιθοπανίδα.

Διαχειριστικά μέτρα - Δασοκομικοί χειρισμοί - Συγκομιδή προϊόντων

1. Τμήματα δασών εκτός διαχείρισης

Στις προστατευόμενες περιοχές δεν θα πρέπει να εντάσσονται στη διαχείριση, τμήματα των δασών που μέχρι στιγμής βρίσκονται εκτός διαχείρισης.

Σκοπός αυτού του μέτρου είναι η εξασφάλιση της διατήρησης τμημάτων του δάσους αδιατάρακτων από υλοτομίες, διανοίξεις δρόμων και λοιπές δασικές εργασίες ώστε να διατηρηθούν κατάλληλες θέσεις φωλεοποίησης σε σχετικά αδιατάρακτους οικότοπους. Επίσης εξυπηρετεί την δασοκομική έρευνα, την εκτίμηση της εξέλιξης της βλάστησης στην περιοχή κ.λπ.

Σε όλα τα διαχειριζόμενα δάση πρέπει να επιδιώκεται η διατήρηση κάποιων τμημάτων εκτός διαχείρισης. Μια τέτοια πρακτική εξυπηρετεί εκτός από την προστασία της φύσης και δασοκομικούς σκοπούς καθώς υπάρχει στο σύμπλεγμα ένα τμήμα «μάρτυρας».

α) Στις Περιοχές Ειδικής Προστασίας και στις περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» τα τμήματα αυτά θα πρέπει να χαρτογραφηθούν και να χαρακτηριστούν μέσω των διαχειριστικών σχεδίων ή των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών.

β) Σε όλα τα υπόλοιπα δάση της χώρας θα πρέπει να ξεκινήσει μια διαδικασία απογραφής και χαρακτηρισμού τέτοιων εκτάσεων δίνοντας προτεραιότητα στα υδροχαρή δάση, στις χαράδρες, στις μυσγάγγιες, στα δασοόρια και κυρίως στις γηραιότερες συστάδες, στις ανυλοτόμητες ή στα αντιπροσωπευτικότερα τμήματα δάσους καθώς και στα περιαστικά δάση και σε εκείνα που περιβάλλουν εκκλησίες ή μοναστήρια (πχ βακούφικα).

2. Διαχειριστικές μορφές και δασοκομικές πρακτικές

- Αναγωγή πρεμνοφυών δασών.

Τα πρεμνοφυή δάση πρέπει να τίθενται σε φάση αναγωγής με προτεραιότητα στα τμήματα που βρίσκονται κοντά σε σημαντικές θέσεις για τα πουλιά ή σε θέσεις με αυξημένη ποικιλότητα στην διαμόρφωση του τοπίου (ρέματα, βράχια κλπ). Ξυλώδη είδη με μικρή εμφάνιση πρέπει να ευνοούνται.

- Τροποποίηση της διαδικασίας της αρνητικής επιλογής στην καλλιέργεια του δάσους.

Στην αρνητική επιλογή που διενεργείται κατά την καλλιέργεια των συστάδων αφαιρούνται άτομα που από αυστηρή δασοκομική σκοπιά είναι ανεπιθύμητα (διχαλωτά, υπολειπόμενα, στρεβλά κ.λπ.) Τα δέντρα όμως αυτά θα προσφέρουν όταν αναπτυχθούν περισσότερες θέσεις φωλιάσματος. Σε περιοχές επομένως ορνιθολογικού ενδιαφέροντος πρέπει να τροποποιείται ελαφρά η διαδικασία της καλλιέργειας των συστάδων στο στάδιο της αρνητικής επιλογής για να διατηρούνται και λίγα ανεπιθύμητα άτομα. Έτσι προτείνεται να αφήνονται μετά από κάθε φάση αρκετά μη επιθυμητά ζωντανά άτομα (κακόμορφα, στρεβλά, κουφαλερά, με προσβολές, διχαλωτά κ.α) συνολικού όγκου τουλάχιστον 8 m³ ανά εκτάριο.

- Αποψιλωτικές υλοτομίες.

Ρύθμιση των αποψιλωτικών υλοτομιών κατά τρόπο που να προκαλείται η μικρότερη δυνατή βλάβη στο δασικό οικοσύστημα και την ορνιθοπανίδα ιδιαίτερα. Αν και οι αποψιλωτικές

υλοτομίες αποτελούν παραδοσιακό τρόπο διαχείρισης στους πρινώνες και στα αείφυλλα πλατύφυλλα, η εφαρμογή τους ως διαχειριστική πρακτική στα δρυοδάση παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα (διάβρωση εδάφους, παρεμπόδιση μετατροπής των δασών αυτών σε υψηλά με αναγωγή κλπ.). Για την ορνιθοπανίδα υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία που τεκμηριώνει την αρνητική της επίδραση. Η πρακτική αυτή δεν ήταν στο παρελθόν τόσο επιζήμια λόγω του ότι η τεχνολογία δεν ήταν τόσο ανεπτυγμένη και υπήρχαν συχνά γειτνιαζουσες ανυλοτόμιτες ώριμες συστάδες.

Δεδομένου ότι οι αποψιλωτικές υλοτομίες είναι μια εκτεταμένη παραδοσιακή πρακτική που συνδέεται σε πολλές περιπτώσεις με την οικονομία των πληθυσμών των αγροτικών και δασικών περιοχών προτείνονται ορισμένα μέτρα ρύθμισης ώστε αυτές να έχουν τις μικρότερες δυνατές επιδράσεις στην ορνιθοπανίδα:

1. Τα παρακρατήματα πρέπει να είναι σε λόγμες ή ομάδες και ποτέ διάσπαρτα μεμονωμένα δένδρα.
 2. Δεν θα πρέπει να υλοτομούνται άτομα με στηθαία διάμετρο πάνω από 50 εκ. τα οποία θα λειτουργούν σαν πυρήνες παρακρατημάτων. Οι διαστάσεις αυτές θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ειδικές συνθήκες της περιοχής. Στόχος είναι η διατήρηση των γηραιών και ώριμων ατόμων που είναι πολύτιμα για τα πουλιά και η αναγωγή του δάσους σε υψηλό σπερμοφυές.
 3. Το σχήμα των υλοτομιών θα πρέπει να είναι ακανόνιστο ή στη χειρότερη περίπτωση ελλειψοειδές με τον μεγάλο άξονα παράλληλο στις ισοϋψείς. Η περίμετρος τους πρέπει να είναι ακανόνιστη.
 4. Σε περιοχές όπου οι αποψιλωτικές υλοτομίες αποτελούν τη βασική δασοπονική μορφή εκμετάλλευσης του δάσους θα πρέπει τα ετήσια υλοτόμια να συγκεντρώνονται σε κάποιο κομμάτι του συμπλέγματος ώστε να μένει αδιατάρακτο το υπόλοιπο.
 5. Για την διασφάλιση των διαδρόμων επικοινωνίας (corridors) και την αποφυγή της διάσπασης της συνέχειας του δασικού τοπίου θα πρέπει να διατηρούνται ανυλοτόμιτες συστάδες, με εκμετάλλευση του αναγλύφου, σε ρεματιές, μυσγάγγιες και βραχώδεις περιοχές.
- Διατήρηση υπερώριμων ατόμων και νεκρών δέντρων.

Τα ειδικότερα μέτρα που προτείνονται είναι τα εξής :

1. Διατήρηση τουλάχιστον 2 ιστάμενων γέρικων νεκρών δέντρων ανά εκτάριο.
2. Διατήρηση 2 - 6 μη επιθυμητών ώριμων ζωντανών ατόμων (κακόμορφα, διχαλωτά, κουφαλερά κλπ) ανά εκτάριο ή συνολικά τουλάχιστον 8 m³ ανά εκτάριο. Τα ποσοστά αυτά είναι ενδεικτικά και είναι δυνατόν να τροποποιούνται κατά περίπτωση.
3. Στις Περιοχές Ειδικής Προστασίας διατήρηση δέντρων με διάμετρο > x εκ. (η διάμετρος καθορίζεται ανά είδος και περιοχή) σε ποσοστό κάλυψης >20%. Στόχος είναι η διατήρηση ώριμων και υπερώριμων δέντρων, πολύτιμων για την ορνιθοπανίδα
4. Σε Περιοχές Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας μπορεί να αφήνεται ένα ποσοστό των δέντρων που πέφτουν από ανεμοριψίες ή χιονοριψίες εφόσον κάτι τέτοιο δεν προκαλεί ανυπερβλήτα προβλήματα στην διαχείριση για παραγωγή ξυλείας. Στόχος είναι

να ευνοηθεί η δημιουργία μωσαϊκού βιοτόπων μέσα στο δάσος. Τέτοια σημεία είναι πολύτιμα για είδη χλωρίδας και πανίδας που αποτελούν τροφή για πλειάδα ειδών πουλιών και θηλαστικών όπως έντομα, μικρά τρωκτικά, διάφοροι μύκητες κλπ. Στα ανοίγματα που προέρχονται από φυσικές καταστροφές και στις παρυφές του δάσους έχει παρατηρηθεί μεγαλύτερη βιοποικιλότητα ορνιθοπανίδας.

5. Η συλλογή κατακείμενης και νεκρής οργανικής ύλης από το δάσος πρέπει να αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερη προσοχή. Η συλλογή νεκρής μάζας αφαιρεί οργανική ύλη από το έδαφος, διαταράσσει τις κοινότητες των αποικοδομητών και προκαλεί όχληση και στα υπόλοιπα είδη της πανίδας, ειδικά σε περιπτώσεις εκτεταμένης συλλογής. Για τους κατοίκους που δικαιούνται να συλλέξουν κατακείμενη ξυλεία μπορεί να δίνεται, αν κριθεί αναγκαίο, σε αντιστάθμισμα μεγαλύτερη ποσότητα καυσοξύλων.
6. Στα ομήλικα και τα νεαρά δάση και στα δάση που βρίσκονται σε φάση αναγωγής θα πρέπει να γίνεται προσήμανση των ατόμων που προορίζονται να αφεθούν σε στάδιο προχωρημένης ωρίμανσης.

- Διαχείριση διακένων μέσα σε υψηλά δάση.

Προτείνεται η διατήρηση διακένων λόγω της υψηλής βιοποικιλότητας των ίδιων των λιβαδιών και της ύπαρξης μεταβατικών οικοτόπων που έχουν σαν συνέπεια τον αυξημένο αριθμό ειδών. Διάκενο εδώ θεωρείται κάθε μη καλυπτόμενος από δέντρα χώρος σε συστάδες με συγκόμωση >70%, του οποίου η μέγιστη διάσταση είναι μεγαλύτερη από το μέγιστο ύψος των δέντρων που βρίσκονται στις παρυφές του. Το ποσοστό διατηρούμενων διακένων διαφέρει ανάλογα με το δάσος και ανάλογα με το προστατευόμενο είδος. Η διατήρηση των διακένων μπορεί να γίνει με κατάλληλη καλλιέργεια ή με βόσκηση. Απαιτείται βέβαια πειραματισμός και προσεκτική μελέτη αλλά προϋπόθεση για να γίνει έρευνα είναι η κατ' αρχήν πολιτική απόφαση να διερευνηθούν αυτές οι δυνατότητες και να σταματήσει η δογματική αντιμετώπιση των διακένων ως απωλεσθέντων εκτάσεων από την ξυλοπαραγωγή. Επίσης πρέπει άμεσα να σταματήσει η αναδάσωση αυτών των εκτάσεων με ξενικά ή εξωτικά είδη δένδρων.

- Η χρήση της βόσκησης σαν δασοκομικού εργαλείου.

Η ευρέως διαδεδομένη άποψη στους δασολόγους για τον αποκλεισμό της βόσκησης από τη δασική διαχείριση αμφισβητείται σοβαρά, ιδίως σε περιπτώσεις όπου η ξυλοπαραγωγή δεν είναι αποκλειστικός σκοπός της διαχείρισης. Η βόσκηση από κτηνοτροφικά ζώα όταν γίνεται με μέτρο υποκαθιστά την βόσκηση από άγρια οπληφόρα των οποίων οι πληθυσμοί στην χώρα μας είναι πολύ μικροί. Νέες αντιλήψεις προωθούν την ιδέα της λελογισμένης χρήσης της βόσκησης στη διαχείριση των δασών και ειδικότερα στη διατήρηση διακένων μέσα στα δάση, στη διατήρηση της δομικής ποικιλότητας των συστάδων, στην αντιπυρική προστασία, στην βελτίωση των συνθηκών ανοργανοποίησης της νεκρής μάζας κ.α.

3. Δασώσεις και αναδασώσεις

Οι αναδασώσεις πρέπει να αποτελούν εργαλείο κυρίως για αντιδιαβρωτική προστασία, βελτίωση βιοτόπων και αποκατάσταση διαταραγμένων δασικών τοπίων. Η εφαρμογή της δασοπονίας των πολλαπλών σκοπών με τις επιλογικές υλοτομίες και η αυστηρή τήρηση της αειφορίας των καρπώσεων, σε συνδυασμό με την αναγωγή των πρεμνοφυών δασών σε σπερμοφυή μπορεί να επιτύχει το στόχο της αύξησης της παραγωγικότητας των ελληνικών δασών σε τεχνική ξυλεία καλής ποιότητας.

Η φύτευση ταχυαυξών δασοπονικών ειδών ανήκει σε μια δασοπονία που δεν ενδιαφέρεται για την βιοποικιλότητα και αποτελεί διεθνώς σημαντική απειλή για την ορνιθοπανίδα.

Η τακτική της φύτευσης δασικών δέντρων σε όλες τις περιοχές όπου το κλιματεδαφικό περιβάλλον εκτιμάται ως ευνοϊκό πρέπει να αναθεωρηθεί. Τέτοιων ενεργειών πρέπει να προηγείται έρευνα της παλαιότερης βλάστησης και των συνθηκών που οδήγησαν στην υπάρχουσα κατάσταση. Επίσης να γίνεται μελέτη των επιπτώσεων που θα έχει μακροπρόθεσμα η αλλαγή της βλάστησης στη βιοκοινότητα από την άποψη των ειδών χλωρίδας και πανίδας. Οι φυτεύσεις μη ιθαγενών ειδών πρέπει να περιοριστούν μόνο σε παραγωγικές φυτείες και πάλι όμως με προσοχή.

Αναθεώρηση χρειάζεται επίσης και η πολιτική της δάσωσης πρινώνων και δρυοδασών (ενρυτινώσεις). Οι πρινώνες μπορεί να αποτελούν πρόδρομες φυτοκοινωνίες δρυοδασών. Και επομένως η καταστροφή τους για φύτευση κωνοφόρων μπορεί να έχει μακροπρόθεσμα αρνητικές συνέπειες.

Ένα θέμα που πρέπει να αντιμετωπιστεί οριστικά είναι ο χαρακτήρας των φυτεύσεων που διενεργούνται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και μη κρατικούς φορείς.

Για την συμμετοχή άλλων φορέων όπως της τοπικής αυτοδιοίκησης, περιβαλλοντικών οργανώσεων κ.α. σε προσπάθειες βελτίωσης βιοτόπων, αντιδιαβρωτικής προστασίας, αποκατάστασης καμένων εκτάσεων κ.λπ. θα πρέπει να εφαρμοστεί ένα ευέλικτο πλαίσιο που θα εξασφαλίζει την επιτυχή συμμετοχή της κοινωνίας σε τέτοιες προσπάθειες κάτω όμως από ένα επιστημονικά ελεγμένο σχεδιασμό ώστε να αποφεύγονται άστοχες ενέργειες. Έχει παρατηρηθεί πολλές φορές το φαινόμενο να οργανώνονται «αναδασώσεις» από διάφορους φορείς χωρίς να ρωτηθεί η αρμόδια υπηρεσία, ιδίως μετά από πυρκαγιές κοντά σε αστικά κέντρα.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στον Κανονισμό 2080 και στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται. Ο κανονισμός αυτός διαμορφώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς να λαμβάνει υπ' όψη τις ιδιαιτερότητες της Μεσογειακής ζώνης. Δεν υποχρεώνει τον ενδιαφερόμενο να μελετήσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και ιδιαίτερα αυτές στην χλωρίδα και την πανίδα. Δεν υπάρχει πρόβλεψη άρνησης ένταξης στο πρόγραμμα ορισμένων εκτάσεων για λόγους προστασίας της πανίδας ή της χλωρίδας. Στην χώρα μας επίσης δεν συντάχθηκε εθνικό σχέδιο εφαρμογής το οποίο να προβλέπει προτεραιότητες κατά περιοχές.

Ο κανονισμός αυτός έχει σαν στόχο την δάσωση των γεωργικών εκτάσεων, αλλά θα είχε πολύ θετικότερα αποτελέσματα αν προσανατολιζόταν κυρίως στις μεγάλες αγροτικές εκτάσεις. Στην Ελλάδα οι εκτάσεις που κυρίως υφίστανται πίεση για ένταξη στον κανονισμό είναι οριακές αγροτικές ή λιβαδικές εκτάσεις στην ημιορεινή και ορεινή ζώνη, οι σημαντικότερες δηλαδή για

τα πουλιά, τα αμφίβια, τα ερπετά και πολλά θηλαστικά. Στις εκτάσεις αυτές η γεωργία εγκαταλείπεται και μέσω του κανονισμού επισπεύδεται αυτή η εγκατάλειψη. Μια σωστή περιβαλλοντική πολιτική για τον ορεινό χώρο θα ήταν αντιθέτως η στήριξη της γεωργίας.

Για την δάσωση χρησιμοποιούνται ακόμη και είδη όπως η ακακία που είναι είδος ξενικό, δεν φιλοξενεί κανένα είδος πανίδας, επεκτείνεται γρήγορα και θα μπορούσε να θεωρηθεί παράσιτο. Η αναδάσωση με αυτό το είδος θα πρέπει να απαγορευτεί.

Προτείνεται συνεπώς η προσαρμογή του 2080 στα μεσογειακά δεδομένα, η εισαγωγή ευρύτερων περιβαλλοντικών όρων για την ένταξη σ' αυτόν και ο συντονισμός του με τον κανονισμό 2078 που αφορά επίσης αγροπεριβαλλοντικά μέτρα.

Θα πρέπει να δημιουργηθούν άμεσα φυτώρια με ιθαγενή είδη δένδρων και οπωροφόρα από τα οποία θα λαμβάνεται το υλικό των αναδασώσεων. Στα υπάρχοντα φυτώρια θα πρέπει να υπάρξει ανάλογη πρόβλεψη. Θα πρέπει επίσης να χαρακτηριστούν σε τοπικό επίπεδο από κάθε δασαρχείο σποροπααραγωγές συστάδες για την συλλογή ντόπιου γενετικού υλικού.

4. Ειδικά μέτρα για τη δασική βλάστηση και χλωρίδα

Η ανεξέλεγκτη συλλογή ειδών χλωρίδας με καλλωπιστική αξία (*Ilex*, *Taxus*, *Hedera* κ.α.) και λειχηνών πρέπει να ελεγχθεί αποτελεσματικά από τη Δασική Υπηρεσία. Έχουν πολλές φορές παρατηρηθεί φαινόμενα αποψίλωσης δασών από τα είδη αυτά από ασυνείδητους με σκοπό το εμπόριο. Ενημερωτικά έντυπα και εφαρμογή αυστηρής νομοθεσίας θα βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Η καταστροφή φρουτοφόρων ειδών των γενών *Rosa*, *Prunus*, *Pyrus*, *Juniperus*, *Sorbus*, *Rubus*, *Cornus*, *Crataegus*, *Sambucus* κ.α. αποτελεί σημαντική υποβάθμιση των δασών ως βιότοπων για πολλά είδη της πανίδας (θηλαστικών και πουλιών). Οι καρποί των φυτών αυτών αποτελούν σημαντική πηγή διατροφής για πολλά είδη θηλαστικών και πουλιών και ιδιαίτερα σε δύσκολες περιόδους για εξεύρεση τροφής. Θα πρέπει συνεπώς τα είδη αυτά να υποβοηθούνται με κατάλληλους δασοκομικούς χειρισμούς.

Η υλοτόμηση ειδών με μικρό ποσοστό συμμετοχής στη βλάστηση μπορεί να λειτουργεί αποτρεπτικά στην οικολογική διαδοχή και την βιοποικιλότητα της βλάστησης. Είδη που εμφανίζονται μεμονωμένα έχουν μερικές φορές μεγάλη αξία για την ορνιθοπανίδα και επομένως καλό είναι να αποφεύγεται η υλοτόμησή τους. Μελέτες σε τοπικό επίπεδο μπορούν να λύσουν τέτοια προβλήματα και να δώσουν τις κατάλληλες λύσεις.

5. Ειδικά μέτρα για την ορνιθοπανίδα

Τα περισσότερα από τα μέτρα που έχουν προταθεί ως τώρα αφορούν κυρίως τον βιότοπο της ορνιθοπανίδας. Υπάρχουν όμως και κάποια θέματα που αφορούν απευθείας την διατήρηση των πουλιών στα δάση. Τα πιο σημαντικά μέτρα που μπορούν να ληφθούν είναι:

- Επισήμανση και προστασία φωλιών.

Κατά την κατάρτιση των Διαχειριστικών Σχεδίων (Δ.Σ.) πρέπει να ερευνάται το δάσος από ειδικό ορνιθολόγο ώστε να εντοπίζονται είδη που η προστασία τους είναι επιβεβλημένη λόγω του δυσμενούς καθεστώτος διατήρησης των πληθυσμών τους σε διεθνές, ευρωπαϊκό ή εθνικό επίπεδο. Εάν εντοπίζονται τέτοια είδη θα προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα στο Δ.Σ. Εννοείται ότι για είδη που προστατεύονται νομοθετικά τα μέτρα διατήρησης είναι υποχρεωτικά. Αλλά και κατά την περίοδο εφαρμογής του Δ.Σ. πρέπει να γίνεται έλεγχος των συστάδων που θα υλοτομηθούν το τρέχον έτος, ιδιαίτερα για την ύπαρξη φωλιών αρπακτικών και δρυοκολαπτών. Ειδικά για τα δάση και τις συστάδες πλατυφύλλων ειδών αυτό πρέπει να γίνεται πριν την έκπτυξη ή μετά την πτώση των φύλλων.

Τα δέντρα που φέρουν φωλιές σπάνιων, απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών επισημαίνονται με ανεξίτηλο χρώμα, δεν υλοτομούνται. και σε ακτίνα 50 μέτρων γύρω από αυτά δεν υλοτομείται κανένα δέντρο, δεν διανοίγονται δρόμοι και τουλάχιστον κατά την περίοδο της αναπαραγωγής δεν εκτελείται καμία δασική εργασία σε μια μεγαλύτερη ακτίνα που θα προσδιοριστεί ανάλογα με το συγκεκριμένο είδος και σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία.

- Ενημέρωση των εργαζομένων στα δάση, των παραδασόβιων πληθυσμών και των επισκεπτών για την αξία διατήρησης της ορνιθοπανίδας.

Στα διαχειριστικά σχέδια θα ήταν καλό να περιλαμβάνονται δράσεις ενημέρωσης των ανθρώπων που ζουν ή επισκέπτονται το δάσος και ειδικά κεφάλαια για την ορνιθοπανίδα των περιοχών και τις ειδικές ανάγκες προστασίας των δασικών πουλιών. Η Δασική Υπηρεσία ως ο κύριος φορέας διαχείρισης των Ελληνικών Δασών μπορεί να αναλάβει το μικρό κόστος της ενημέρωσης των επισκεπτών των δασών που φιλοξενούν προστατευόμενα είδη για θέματα που αφορούν την βιολογία των ειδών αυτών και για το τι πρέπει να προσέχει ο επισκέπτης. Μπορεί επίσης σε συνεργασία με περιβαλλοντικές οργανώσεις να οργανώσει την ενημέρωση των επαγγελματιών του δάσους (δασεργάτες, δασοκτήμονες κ.λπ.) για την ανάγκη προστασίας της ορνιθοπανίδας και της βιοποικιλότητας των δασών. Παραδείγματα αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ δασικής υπηρεσίας και ορνιθολόγων υπάρχουν πολλά τόσο στο εξωτερικό όσο και στην χώρα μας.

Άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την δασική διαχείριση

A. Συγκομιδή και συγκέντρωση του ξύλου

Τα μηχανήματα που χρησιμοποιούνται για τις δασικές εργασίες πρέπει να ελέγχονται από το αρμόδιο δασαρχείο για την καταλληλότητά τους. Ιδιαίτερα πρέπει να ελέγχονται για το βαθμό συμπίεσης του εδάφους, τον θόρυβο που προκαλούν και την ευελιξία που έχουν ώστε να μην προκαλούν ζημιές στα δέντρα. Τα μηχανήματα αυτά δεν πρέπει να κινούνται εκτός δασοδρόμων όπως συχνά συμβαίνει με καταστρεπτικές συνέπειες για την αναγέννηση του δάσους και την γονιμότητα των εδαφών.

Πρέπει άμεσα να εκμεταλλευθούμε επιδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επαναφορά της χρήσης μουλαριών στις δασικές εργασίες με προτεραιότητα στις προστατευόμενες περιοχές.

B. Οδικά δίκτυα

Είναι γνωστό ότι το δασικό οδικό δίκτυο βοηθάει την υλοποίηση και την ανάπτυξη των δασικών εργασιών. Ταυτόχρονα όμως διευκολύνει την πρόσβαση σε λαθροθήρες, εμπρηστές, λαθροϋλοτόμους κ.α. και αυξάνει την όχληση.

Τα τελευταία χρόνια το δασικό οδικό δίκτυο αυξάνεται με ρυθμούς που δεν δικαιολογούνται από την αύξηση χρήσης των υπόλοιπων συντελεστών της δασικής και κτηνοτροφικής παραγωγής. Επιπλέον διανοίγονται δασικοί δρόμοι σε ευαίσθητες προστατευόμενες περιοχές, ακόμα και κατά παράβαση της νομοθεσίας (Ευρωπαϊκής και Ελληνικής). Έχει παρατηρηθεί να διανοίγονται δρόμοι σε σημεία με έντονες κλίσεις αλλοιώνοντας την οπτική ποιότητα του τοπίου, σε ορεινές περιοχές όπου δεν ασκείται καμία δραστηριότητα ούτε καν κτηνοτροφία, σε αμμόλοφους που δεν επιτρέπεται να ασκείται δασική ή κτηνοτροφική δραστηριότητα και ακόμη να διαπλατύνονται ή να ασφαλοστρώνονται δασικοί δρόμοι χωρίς αυτό να δικαιολογείται από μεταφορικές ανάγκες κ.α.

Σήμερα οι δρόμοι κατασκευάζονται χωρίς έλεγχο όσον αφορά τις επιπτώσεις. Είναι χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις κοψίματος δένδρου με φωλιά απειλούμενου αρπακτικού σε προστατευόμενη μάλιστα περιοχή και η καταστροφή φωλιάς αρκούδας που βρισκόταν μάλιστα σε χρήση κατά την διάνοιξη δασικών δρόμων.

Πολλοί δρόμοι κατασκευάζονται δίπλα σε ποταμούς, ρεματιές ή φαράγγια που χρησιμοποιούνται εντατικά από την πανίδα για διατροφή και για φώλιασμα. Είναι γνωστές πολλές περιπτώσεις διάνοιξης οδών σε χαράδρες με αποτέλεσμα την εγκατάλειψη φωλιών από τα αρπακτικά.

Η Δασική Υπηρεσία πρέπει να είναι πρωτοπόρα στην μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την διάνοιξη του οδικών δικτύων. Πρέπει επίσης στα πλαίσια της άσκησης οικονομικά ορθολογικής και αιφορικής διαχείρισης να προβαίνει σε κατασκευές έργων που δικαιολογούνται τεχνικά και οικονομικά όσον αφορά την διαχείριση του δασικού πλούτου αλλά και την προστασία της βιοποικιλότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνουμε να γίνεται Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.) για την διάνοιξη κάθε είδους οδικού δικτύου ώστε να αποφεύγονται αστοχίες του παρελθόντος. Επίσης παραθέτουμε μια σειρά από περιορισμούς που πρέπει να γίνουν δεκτοί προκειμένου να

προστατευθεί η ορνιθοπανίδα αλλά και η συνολική βιοποικιλότητα των Ελληνικών δασών:

- Να απαγορεύονται διανοίξεις νέων οδών και βελτιώσεις υφιστάμενων στις ζώνες αυστηρότερης προστασίας των προστατευόμενων περιοχών.
- Να αποφεύγονται οι διανοίξεις σε χαράδρες και κοντά σε ποταμούς και στην παρόχθια βλάστηση.
- Να τηρούνται αυστηρά οι αρχές της δασικής οδοποιίας
- Να γίνεται κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε οι εργασίες δασικής οδοποιίας να ξεκινάνε όταν έχει τελειώσει η αναπαραγωγική περίοδος ή πριν αρχίσει αυτή. Γενικότερα να επιδιώκεται η μικρότερη δυνατή όχληση των πουλιών και των υπόλοιπων ειδών πανίδα

Να λαμβάνεται μέριμνα για την δυνατότητα επιτήρησης του οδικού δικτύου σε ένα δασικό σύμπλεγμα. Η επιτήρηση είναι απαραίτητη για την φύλαξη από επιβλαβείς δραστηριότητες αλλά και για τον αποκλεισμό του οδικού δικτύου σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης (π.χ. σε περίπτωση καύσωνα όπου υπάρχει αυξημένος κίνδυνος πυρκαγιάς). Σύμφωνα με τον πρόσφατο νόμο 2637/98 (άρθρο 59) προβλέπεται η δυνατότητα τοποθέτησης μπαρών ελεγχόμενης πρόσβασης των δευτερευουσών δασικών οδών όταν δεν υπάρχουν συγκεκριμένες παραγωγικές διαδικασίες (υλοτομίες, κτηνοτροφία κλπ). Με την τοποθέτηση μπάρας αποτρέπεται η πρόσβαση των λαθροθήρων και λαθροϋλοτόμων και ο έλεγχος γίνεται πολύ ευκολότερος. Το μέτρο αυτό θα πρέπει να εφαρμοστεί εκτεταμένα με προτεραιότητα στις Περιοχές Ειδικής Προστασίας και τα καταφύγια άγρια ζωής (καταφύγια θηραμάτων παλαιότερα).

Για τη διάνοιξη μονοπατιών περιήγησης και οικοτουρισμού θα πρέπει να προηγείται ειδική μελέτη, ώστε να αποφεύγεται η όχληση της προστατευόμενης ορνιθοπανίδας, τόσο κατά τη διάνοιξη όσο και κατά τη χρήση από τους επισκέπτες.

Γ. Διατήρηση ανοικτών εκτάσεων

Πολλά από τα προτεινόμενα μέτρα και παρεμβάσεις του κειμένου αυτού έχουν σαν σκοπό την διατήρηση του αγροδασικού τοπίου που είναι πολύ σημαντικό για μεγάλο αριθμό ειδών της ορνιθοπανίδας.

Το αγροδασικό τοπίο, μωσαϊκό δάσους με ανοίγματα ανθρωπογενούς προέλευσης και δάση ή θαμνώνες που βόσκονται σε συνδυασμό με μικρές ορεινές ή ημιορεινές καλλιέργειες, αποτελεί τον σημαντικότερο βιότοπο για αρπακτικά, νυκτόβια και πολλά στρουθιόμορφα πουλιά. Ο μεγάλος αριθμός ανοιγμάτων στα δάση της ορεινής και ημιορεινής Ελλάδας είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης παρέμβασης και όχι φυσικής εξέλιξης. Η υπάρχουσα δομή και συγκρότηση των μερικώς δασοσκεπών και των ανοικτών εκτάσεων εξαρτάται κύρια από ανθρωπογενείς παράγοντες που έδρασαν στο παρελθόν (πυρκαγιές, βόσκηση, εγκατάλειψη γεωργικών καλλιεργειών), από τα χαρακτηριστικά της προϋπάρχουσας βλάστησης (είδος, σύνθεση ειδών, ηλικία δένδρων) και από τοπογραφικούς παράγοντες.

Αυτό το τοπίο μπορεί να συντηρήσει σημαντικούς πληθυσμούς σπάνιων ειδών αν συνδυάζεται με την ύπαρξη ανεπηρέαστων δασικών τμημάτων ή συστάδων στα οποία βρίσκουν καταφύγιο ή φωλιάζουν. Τέτοιας μορφής τοπίο αποτελεί η περιοχή που είναι γνωστή ως δάσος Δαδιάς, η οποία είναι από τις σημαντικότερες περιοχές στην Ευρώπη για τα αρπακτικά πουλιά αλλά και για μια μεγάλη ποικιλία άλλων ειδών ορνιθοπανίδας, ερπετοπανίδας και θηλαστικών. Η ύπαρξη κατάλληλων θέσεων φωλιάσματος των αρπακτικών (ώριμες συστάδες με μικρό βαθμό όχλησης) συνδυάζεται με την ύπαρξη δασών που βόσκονται (ανοικτά λιβάδια ή αραιά δάση και μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις) καθώς και γεωργικών καλλιεργειών με φυτοφράκτες.

Ένα τέτοιο τοπίο μπορεί να υποστηρίξει και την τοπική οικονομία καθώς απαιτείται για τη διατήρηση του η ενεργός διαχείριση από τον άνθρωπο.

Η παραδοσιακή εκτατική κτηνοτροφία, η γεωργία χαμηλών εισροών που ασκείται σε αγρούς με φυτοφράκτες και αναβαθμούς και η μελισσοκομία είναι μερικές από τις δραστηριότητες που συντηρούν ένα τέτοιο τοπίο.

Βασικότεροι κίνδυνοι που καταγράφονται στην Ευρώπη για τα τοπία αυτά είναι οι δασώσεις-αναδασώσεις, η υποχώρηση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, και η χρήση τους για οικιστική ανάπτυξη.

Δ. Κτηνοτροφία

Βασική επιδίωξη στον σχεδιασμό της οικονομίας στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές πρέπει να είναι η διατήρηση της παραδοσιακής κτηνοτροφίας, επειδή συμβάλλει στη διατήρηση των αγροδασικών τοπίων τα οποία είναι σημαντικά για την ορνιθοπανίδα, τις περισσότερες ομάδες πανίδας και πολλά είδη χλωρίδας.

Για τις Περιοχές Ειδικής Προστασίας θα πρέπει κατά την εφαρμογή μέτρων βελτίωσης της βοσκοϊκανότητας των λιβαδιών και συναφών έργων (ποτίστρες, στέγαστρα, δρόμοι κ.λ.π.) να απαιτείται μελέτη διαχείρισης βοσκοτόπων που θα λαμβάνει υπόψη της και τις ειδικές απαιτήσεις διατήρησης της ορνιθοπανίδας καθώς και προστασίας του τοπίου.

Δεν θα πρέπει να γίνεται αλλαγή χρήσης γης των λιβαδικών εκτάσεων ειδικά στις προστατευόμενες περιοχές. Η δάσωση θα πρέπει να επιτρέπεται μόνον για λόγους αντιδιαβρωτικής προστασίας εφ' όσον τεκμηριώνεται από σχετική μελέτη και μόνον με ιθαγενή είδη.

Δυστυχώς με την υποχώρηση της κτηνοτροφίας και την υπαγωγή όλων των δασών υπό καθεστώς διαχείρισης το μωσαϊκό αυτό καταστρέφεται. Οι ανοικτές περιοχές πυκνώνουν ενώ στα δάση η δασική εκμετάλλευση δημιουργεί ομοιογενή τοπία με ελάχιστα ώριμα δένδρα ή συστάδες χωρίς όχληση. Έτσι η ποικιλότητα των ενδιαιτημάτων περιορίζεται τόσο στις καθαρά δασικές περιοχές, όσο και στις λιβαδικές εκτάσεις και συνεπώς μειώνεται η ποικιλότητα ειδών χλωρίδας, εντόμων, ερπετοπανίδας, και μικρών θηλαστικών. Στην Ελλάδα αυτή η υποβάθμιση έχει μελετηθεί στην περιοχή της Δαδιάς.

Η άποψη ότι η υποχώρηση της κτηνοτροφίας είναι θετική για το δάσος αγνοεί ότι η βόσκηση κτηνοτροφικών ζώων υποκαθιστά τη βόσκηση των άγριων οπληφόρων (ζαρκάδια, ελάφια κλπ) που έχουν μειωθεί ή εξαφανιστεί από πολλά δασικά τοπία.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στα ψευδαλπικά λιβάδια των οποίων η διατήρηση εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την διατήρηση της παραδοσιακής κτηνοτροφίας. Μεγάλη σημασία έχει επίσης η διατήρηση των κρασπεδικών βιοτόπων (οικοτόνων) μεταξύ του δάσους και των ανοικτών λιβαδικών τοπίων. Η βόσκηση στα δασοόρια συμβάλλει στη διατήρηση της επιθυμητής αυτής δομής των κρασπέδων (βαθμιδωτή και ακανόνιστη) αλλά και των αλπικών λιβαδιών.

Συχνά με την βόσκηση συνδυάζεται και η ελεγχόμενη φωτιά (λελογισμένη καύση) η οποία έμπαινε παλαιότερα τον χειμώνα από τους κτηνοτρόφους με στόχο να διατηρούνται μικρά λιβάδια στις δασικές περιοχές κοντά στα χωριά, χωρίς να απειλούνται οι περιοχές με ώριμα δάση και τα μεμονωμένα ώριμα δένδρα.

Σε ορισμένες περιοχές που επιδιώκεται οπωσδήποτε η διατήρηση ανοικτών εκτάσεων, λόγω π.χ. της ύπαρξης μεγάλων πληθυσμών αρπακτικών θα πρέπει να λαμβάνονται ειδικά μέτρα όπως:

- Διατήρηση της βόσκησης και ιδιαίτερα της αιγοπροβατοτροφίας. Η άσκηση της βόσκησης θα πρέπει να είναι ελεγχόμενη και τα κοπάδια θα πρέπει να είναι διασκορπισμένα σε όλη την έκταση ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα σημειακής υπερβόσκησης. Τα κοπάδια θα πρέπει να είναι μικτά και να περιέχουν γίδια τα οποία είναι κατά 50% κλαδοφάγα σε αντίθεση με τα πρόβατα και τα βοειδή που είναι αποκλειστικά χορτοφάγα και τρέφονται με ποώδη φυτά.
- Ευνόηση της βόσκησης θάμνων ώστε να αποκτούν έρπουσα πυραμιδοειδή μορφή. Οι θάμνοι με έρπουσα μορφή προσφέρουν καταφύγιο για τα μικρά θηλαστικά, τα ερπετά και τους

φρύνους. Η καχεκτική και έρπουσα μορφή (προσκεφαλόμορφη ανάπτυξη ή πυκνόκλαδη βλάστηση) οφείλεται στη βόσκηση.

- Η επανεισαγωγή ή πληθυσμιακή ενίσχυση άγριων κλαδοφάγων οπληφόρων, όπως το ελάφι, το ζαρκάδι και το πλατόνι. Και τα τρία αυτά είδη είναι κλαδοφάγα και μπορούν κάλλιστα να υποκαταστήσουν τον ρόλο των γιδιών. Τα δύο πρώτα είδη διατηρούνται σε μικρούς πληθυσμούς ενώ ένας άγριος πληθυσμός πλατωνιών υπάρχει σήμερα στην Ρόδο σε μεσογειακού τύπου δάσος (Δάσος Πεύκης με υποόροφο αείφυλλα πλατύφυλλα).

Ε. Διαχείριση των γεωργικών εκτάσεων που βρίσκονται κοντά σε δάση ή περιβάλλονται από εκτεταμένες δασικές εκτάσεις

Οι δασώσεις των αγρών στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές συνιστούν συχνά υποβάθμιση διότι το περιβάλλον γίνεται ομοιογενές και δεν υπάρχουν ανοικτές εκτάσεις για την διαβίωση ειδών ορνιθοπανίδας καθώς και αμφιβίων και ερπετών ή θηλαστικών με τα οποία τρέφονται τα αρπακτικά πουλιά. Είναι συνεπώς προτιμότερη η διατήρηση του μωσαϊκού με τις αγροτικές εκτάσεις και τους εγκαταλελειμμένους αγρούς. Σε πολλές περιπτώσεις για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας γενικότερα και της ορνιθοπανίδας ειδικότερα, κρίνεται ως ευνοϊκό μέτρο η διατήρηση αγροτικών καλλιεργειών που βρίσκονται μέσα σε δάση.

Η πρακτική που εφαρμόζεται από τη Δασική Υπηρεσία σε εφαρμογή του νόμου σχετικά με τη δάσωση αγρών θα πρέπει να αναθεωρηθεί. Έτσι η Δ.Υ. θα μπορούσε να αποδέχεται την διάνοιξη των εκτάσεων αυτών μόνο μετά από μελέτη που θα δείχνει ότι αυτό θα είναι θετικό για την χλωρίδα και την πανίδα και με την προϋπόθεση ότι η διάνοιξη δεν θα έχει χαρακτήρα αποψίλωσης της φυσικής βλάστησης αλλά διευκόλυνσης της καλλιέργειας του αγρού (διατήρηση φυσικής βλάστησης στις μεγάλες κλίσεις, διάνοιξη κατά τις ισοϋψείς, αποφυγή μπαζώματος ρεμάτων κ.λπ.).

Οι νεώτερες αντιλήψεις για τη διαχείριση του μη αστικού χώρου αναφέρονται μάλλον σε διαχείριση τοπίου και όχι σε διαχείριση τομέων παραγωγής (π.χ. δασικά - γεωργικά). Στο πνεύμα αυτό θα μπορούσε η Δ.Υ. να διεκδικήσει τη συναρμοδιότητα στη διαχείριση ορισμένων θεμάτων των αγροτικών ζωνών που βρίσκονται στην ορεινή Ελλάδα οι οποίες επηρεάζουν την διαχείριση των γύρω δασικών εκτάσεων. Τέτοια θέματα είναι η διαχείριση των υδάτινων ρευμάτων και της φυσικής βλάστησης που βρίσκεται στα όρια των χωραφιών ή σε μικρές νησίδες ανάμεσα στους αγρούς κ.α.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει σε εφαρμογή με την τελευταία αναθεώρηση της Κ.Α.Π. τα λεγόμενα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται ο κανονισμός 2080 που αφορά τις δασώσεις αγρών και ο κανονισμός 2078 που αφορά εφαρμογή γεωργικών μεθόδων και πρακτικών πιο φιλικών προς το περιβάλλον, μακροχρόνια παύση καλλιεργειών κ.λπ. Αν και η Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος (ΓΓΔ&ΦΠ) εμπλέκεται μόνο στην εφαρμογή του κανονισμού 2080 κρίνεται απαραίτητη η παρακολούθηση από μέρους της και των εξελίξεων στα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα καθώς αυτά επηρεάζουν τα ορεινά οικοσυστήματα και τις ορεινές λεκάνες απορροής στις οποίες η ΓΓΔ&ΦΠ αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα.

Στις αγροτικές εκτάσεις η δενδρώδης ή θαμνώδης βλάστηση των φυτοφρακτών και η παρόχθια βλάστηση είναι η μοναδική άγρια βλάστηση που υπάρχει. Οι φυτοφράκτες έχουν πολύ μεγάλη αξία ως καταφύγιο και ως χώροι διατροφής για πολλά είδη της ορνιθοπανίδας αλλά και άλλων ζωικών ομάδων. Ταυτόχρονα δημιουργούν ένα δίκτυο διαδρόμων επικοινωνίας για δασικά είδη μεταξύ των δασικών συστάδων.

Ιδιαίτερα σημαντικό θα ήταν αν η Δασική Υπηρεσία εφάρμοζε με την απαραίτητη συνέπεια τις προστατευτικές διατάξεις που αφορούν τα δάση και τις δασικές εκτάσεις σε ποταμούς και ρέματα που διατρέχουν αγροτικές περιοχές, σε μικρά αλσύλλια και σε μεμονωμένα δένδρα που λειτουργούν σαν νησίδες μέσα σε ομοιογενή αγροτικά τοπία όπως π.χ. αυτά της Θεσσαλίας.

ΣΤ. Δασικοί υγρότοποι

Πολλές φορές μέσα σε δασικά συμπλέγματα υπάρχουν μικροί ή μεγαλύτεροι υγρότοποι όπως τυρφώνες, μικρές λίμνες, υγρά λιβάδια, περιοδικά κατακλυζόμενα εδάφη, πηγές κ.λπ. Για τα σημεία αυτά πρέπει να υπάρχει ειδική αναφορά και μελέτη στα πλαίσια της εκπόνησης του Δ.Σ. του δάσους .

Οι υγρότοποι αυτοί είναι σημαντικότεροι και σπανίζουν στην Ελλάδα. Είναι σημαντικοί για τα αμφίβια, μεταξύ των οποίων υπάρχουν σπάνια είδη ή αποτελούν σημαντικούς παράγοντες στο τροφικό πλέγμα καθώς αποτελούν πηγή τροφής για πολλά είδη μεταξύ των οποίων οι μαυροπελαργοί και πολλά αρπακτικά. Έχει επομένως τεράστια σημασία ο εντοπισμός τους, η χαρτογράφηση και η διατήρησή τους σε άριστη κατάσταση.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην δέσμευση και εκμετάλλευση των υδάτων ώστε να διατηρείται πάντοτε ελάχιστη παροχή κατά την διάρκεια του καλοκαιριού.

Ζ. Δασικές πυρκαγιές

Οι δασικές πυρκαγιές βρίσκονται πάντα στην πρώτη θέση των κινδύνων που απειλούν ένα δασικό οικοσύστημα. Για το λόγο αυτό λαμβάνονται μια σειρά από μέτρα και εκτελούνται έργα προστασίας.

Τα τελευταία χρόνια με την πρόοδο της έρευνας στην οικολογία της φωτιάς έγινε κατανοητό ότι το πρόβλημα εντοπίζεται στις μεγάλες δασικές πυρκαγιές. Οι πυρκαγιές αυτές έχουν σοβαρή επίδραση στην ορνιθοπανίδα καθώς ολόκληροι πληθυσμοί μένουν χωρίς «σπίτι και τροφή» ενώ η επαναποίκιση γίνεται με αργούς ρυθμούς λόγω της διάσπασης της συνέχειας των δασικών τοπίων από ανθρωπογενείς κυρίως δραστηριότητες. Τοπική εξαφάνιση ειδών μπορεί επίσης να συμβεί αν ένας πληθυσμός δεν μπορέσει να βρει καταφύγιο ή χάσει αναπαραγωγικές περιόδους.

Μικρά τοπικά επεισόδια πυρκαγιάς έχουν μικρή επίδραση στο δασικό οικοσύστημα ή μπορεί να επιδράσουν θετικά μακροπρόθεσμα δεδομένου ότι αυξάνουν την ποικιλότητα του τοπίου. Σε αρκετές περιπτώσεις έχει βρεθεί ότι είναι απαραίτητες για την αναγέννηση των δέντρων ή την δημιουργία του μωσαϊκού εκείνου που επιτρέπει και στους άλλους οργανισμούς (ασπόνδυλα και σπονδυλωτά) να ζήσουν. Έρευνες κυρίως στις Η.Π.Α. σε οικοσυστήματα ανάλογα των μεσογειακών έχουν δείξει ότι μικρά επεισόδια πυρκαγιάς που επαναλαμβάνονται με περιόδους δεκαετιών είναι απαραίτητα για την διατήρηση της βιοποικιλότητας. Έχουν δείξει επίσης ότι σε περιοχές που οι πυρκαγιές δεν καταστέλλονται αμέσως, οι πιθανότητες μεγάλων δασικών πυρκαγιών μειώνονται σημαντικά. Τα θέματα που τίθενται επομένως σε μια αναθεώρηση της πολιτικής για την διαχείριση των δασικών πυρκαγιών είναι:

- να περιοριστούν στο ελάχιστο οι μεγάλες πυρκαγιές
- να χρησιμοποιείται η φωτιά σαν διαχειριστικό εργαλείο

Για τις μεγάλες πυρκαγιές, υπάρχει ένας μηχανισμός κατάσβεσης και ορισμένα προληπτικά μέτρα, που εκτός από τη φύλαξη περιλαμβάνουν αντιπυρικές λωρίδες, κλαδεύσεις και καθαρισμούς σε επικίνδυνα σημεία (κοντά σε δρόμους, πόλεις, βιομηχανικές εγκαταστάσεις κ.α.)

Στο κείμενο αυτό θα σχολιαστούν οι αντιπυρικές λωρίδες. Ο τρόπος με τον οποίο κατασκευάζονται δημιουργεί «πληγές» αισθητικές και οικολογικές στο τοπίο. Οι λωρίδες

γίνονται διάδρομοι για την εισβολή ειδών που έχουν την τάση να καταλαμβάνουν τον βιότοπο άλλων ειδών. Η ευθυγραμμία που χαρακτηρίζει τις λωρίδες, σε συνδυασμό με το μεγάλο εύρος δημιουργούν ένα εμπόδιο στην κίνηση των θηλαστικών και των πουλιών. Η χρησιμοποίησή τους και ως δρόμων εντείνει το πρόβλημα ακόμα περισσότερο ενώ αυξάνει και την θνησιμότητα ορισμένων κατηγοριών ειδών όπως τα αμφίβια και τα ερπετά.

Είναι λοιπόν ανάγκη να υιοθετηθεί μια πιο ήπια τεχνική στις περιπτώσεις που κρίνεται απαραίτητη η διάνοξη το φ. Κατ' αρχήν πρέπει να ερευνάνται μήπως με τη λωρίδα καταστραφούν ή εγκαταλειφθούν φωλιές, ιδιαίτερα των αρπακτικών. Τα άκρα τους μπορεί να ακολουθούν μια δαντελωτή ακανόνιστη μορφή ώστε να μην είναι αφιλόξενα για τα ζώα και τα πουλιά αλλά και να μην ενοχλούν αισθητικά. Η μορφή τους πρέπει να προσομοιάζει με αυτή των φυσικών λιβαδιών. Για την αποφυγή επανεγκατάστασης δασοπονικών ειδών είναι δυνατόν να επιτρέπεται η βόσκησή τους και να ευνοούνται είδη που βελτιώνουν το βιότοπο όπως οι φρουτοφόροι θάμνοι. Μπορεί επίσης να μελετηθεί και η προδιαγεγραμμένη καύση κατά τόπους κυκλικά με τα χρόνια. Καλό είναι να κατασκευάζονται και να συντηρούνται όταν έχει τελειώσει η αναπαραγωγή των ειδών της πανίδας ώστε να μην υπάρχει όχληση.

Έχει γίνει αποδεκτό ότι προϋπόθεση για την εμφάνιση μεγάλων πυρκαγιών είναι να υπάρχει μεγάλη ποσότητα βιομάζας στο έδαφος. Συνήθως η βιομάζα αυτή συσσωρεύεται γιατί λείπουν τα άγρια φυτοφάγα ζώα και γιατί η πολιτική προστασίας από τις πυρκαγιές δεν επιτρέπει ούτε στις μικρές πυρκαγιές που συμβαίνουν σε ασφαλείς περιόδους να περιορίσουν τμήματα της.

Για το λόγο αυτό προτείνεται εφόσον δεν μπορούν να επανεισαχθούν άγρια φυτοφάγα ζώα η μερική αντικατάστασή τους με κτηνοτροφικά, κάτω από αυστηρό έλεγχο και η διαχείριση των μικρών επεισοδίων πυρκαγιάς σύμφωνα με προϋπάρχον σχέδιο που καθορίζει σε ποιές συστάδες μια μικρή φωτιά θα είχε θετική επίδραση στα δέντρα και στην πανίδα, σε ποιές θα ήταν αδιάφορη και σε ποιές ζημιογόνα. Έτσι ο διαχειριστής θα μπορεί να χρησιμοποιήσει φυσικές φωτιές ή προδιαγεγραμμένο πυρ για την ωφέλεια του δάσους.

Ο συνδυασμός της χρήσης της βόσκησης και της φωτιάς μπορεί να αποτελέσουν θαυμάσια διαχειριστικά εργαλεία με μικρό κόστος για μια σειρά εκτατικών χειρισμών.

H. Έρευνα και εκπαίδευση

Έχει ήδη αναφερθεί πόσο μπορεί να συμβάλει στην έρευνα η διατήρηση κάποιων τμημάτων εκτός διαχείρισης σε κάθε δάσος ή δασικό σύμπλεγμα. Παραπέρα η κατάρτιση των διαχειριστικών σχεδίων πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν μια ευκαιρία για έρευνα των στοιχείων του οικοσυστήματος και του τοπίου. Έτσι σε κάθε διαχειριστική περίοδο θα εμβαθύνεται η γνώση για τα δάση πράγμα που θα έχει θετικό αντίκτυπο τόσο στο οικονομικό αποτέλεσμα της διαχείρισης όσο και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας των δασών.

Ο σχεδιασμός της διαχείρισης πρέπει να λαμβάνει υπόψην του τις ανάγκες της εκπαίδευσης, τόσο της ειδικής, αυτής δηλαδή που αφορά τους επαγγελματικά ασχολούμενους με τα δάση όσο και τη γενικότερη περιβαλλοντική εκπαίδευση που απευθύνεται σε ολόκληρη την κοινωνία.

Δράσεις που γίνονται για την διατήρηση ειδών ορνιθοπανίδας ή άλλων κατηγοριών ειδών πρέπει να προβάλλονται.

Ένα από τα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει η έρευνα για τη βιοποικιλότητα στα δάση αλλά και γενικότερα η δασική έρευνα είναι η προσαρμογή στις μεσογειακές συνθήκες πρακτικών και αντιλήψεων που διατυπώθηκαν αρχικά για τα δάση της εύκρατης κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Τα μεσογειακά δάση δεν μπορούν να διαχειρίζονται με τον ίδιο τρόπο. Τα προβλήματα από την ανεπαρκή έρευνα φαίνονται έντονα στις περιπτώσεις που πρέπει να διατυπωθούν προγράμματα δράσης διεθνών οργανισμών, οδηγίες ή κανονισμοί της Ε.Ε. όπου δεν υπάρχει η τεχνογνωσία για υπόδειξη ειδικών ρυθμίσεων για τη μεσογειακή περιοχή.

Θ. Κατάρτιση Διαχειριστικών Σχεδίων

Μέχρι τώρα σε ελάχιστα διαχειριστικά σχέδια περιλαμβάνονταν κεφάλαια και έρευνα σχετικά με την χλωρίδα και την πανίδα. Αυτή η έλλειψη που οφείλεται στη μη αναθεώρηση των προδιαγραφών των Δ.Σ. πρέπει να αναπληρωθεί. Θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται ειδικό κεφάλαιο για την πανίδα, τα απειλούμενα είδη και τους προστατευόμενους οικοτόπους και να προβλέπονται ειδικά διαχειριστικά μέτρα. Η τυχόν αδυναμία των υπαλλήλων για την διενέργεια αυτών των ειδικών μελετών μπορεί να ξεπεραστεί με την συμμετοχή στην εκπόνηση των Δ.Σ. ειδικών ορνιθολόγων και ειδικών για την πανίδα ή σε συνεργασία με άλλους φορείς με αποδεδειγμένη πείρα στην έρευνα αυτή.

Η προσθήκη αυτή μπορεί να γίνει και στις διαχειριστικές εκθέσεις που συντάσσονται για μικρά δασοκτήματα. Μια απλή έρευνα μπορεί να αποτρέψει την εξαφάνιση ενός είδους που μπορεί να τύχει να έχει μια πολύ μικρή εξάπλωση σ' ένα δασόκτημα των 100 ή 150 εκταρίων.

Θεωρούμε ότι τα διαχειριστικά σχέδια πρέπει να γίνονται από την δασική υπηρεσία ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια. Η ανάθεση σε εξωτερικούς μελετητές δεν διασφαλίζει την προσεκτική εξέταση των θεμάτων της άγριας πανίδας και προστασίας του περιβάλλοντος. Είναι προτιμότερη η ενίσχυση της δασικής υπηρεσίας με προσωπικό παρά η αποδυνάμωσή της.

Για τα ζητήματα που τίγονται σε αυτή την έκθεση θα μπορούσαν να γίνουν σεμινάρια στους δασικούς υπαλλήλους. Ιδιαίτερα απαραίτητη είναι μια βασική θεωρητική και πρακτική επιμόρφωση για θέματα άγριας πανίδας.

I. Εκμετάλλευση δασών

Από το 1986 εκτός από το σύστημα Κρατικής Εκμετάλλευσης Δασών (ΚΕΔ) ανατέθηκε σε πολλές περιοχές η εκμετάλλευση των δασών σε δασικούς συνεταιρισμούς (ΠΔ 126/86). Η μέχρι τώρα όμως εμπειρία από το σύστημα αυτό έδειξε ότι λόγω ανεπαρκούς ελέγχου από την δασική υπηρεσία, που οφείλεται στην έλλειψη προσωπικού, υπήρξε μεγάλο πρόβλημα υπερεκμετάλλευσης των δασών.

Η εκμετάλλευση των δασών από τους δασικούς συνεταιρισμούς έχει προκαλέσει σε πολλές περιπτώσεις σοβαρά προβλήματα επειδή οι συνεταιρισμοί αφαιρούν πολύ περισσότερο λήμμα απ' αυτό που προβλέπεται από τα διαχειριστικά σχέδια. Ακόμα γίνεται γενετική υποβάθμιση των δασών καθώς αφαιρείται ανεξέλεγκτα το σύνολο σχεδόν των επικρατούντων ατόμων μιάς συστάδας με αποτέλεσμα να στερούνται οι συστάδες πολύτιμους σπορείς για το μέλλον. Επιπλέον καθώς πρακτικά όλες οι υλοτομίες στα δάση γίνονται από τους συνεταιρισμούς, οι οποίοι διενεργούν και την καλλιέργεια, αγνοούνται κριτήρια όπως η δημιουργία κέντρων αναγέννησης και η προστασία των «ατόμων του μέλλοντος» (δηλαδή ατόμων που στην επόμενη περιφορά θα είναι ώριμα για υλοτομία). Σε πολλές περιπτώσεις προκαλούν σοβαρή υποβάθμιση του εδάφους με την διαταραχή που προκαλούν λόγω της χρήσης πολύ βαριών μηχανημάτων για την σύρση της ξυλείας. Με την ανεξέλεγκτη υλοτομία που διενεργείται από τους συνεταιρισμούς καταστρατηγούνται όλες οι αρχές της σύγχρονης δασοκομίας και καταρρέουν οι στόχοι των διαχειριστικών σχεδίων. Πρέπει να επισημάνουμε ότι η ζημιά που μπορεί να προκληθεί στην δασόβια ορνιθοπανίδα από την υπερεκμετάλλευση μπορεί να είναι μη αντιστρεπτή καθώς μπορεί να οδηγήσει σε εξαφάνιση ειδών τοπικά. Σε περίπτωση που το είδος είναι και διεθνώς σε κίνδυνο, ακόμη και μια μικρή τοπική απώλεια μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες.

Στον βαθμό που πολιτικές αποφάσεις επιβάλουν την λύση αυτή θα πρέπει να βρεθεί τρόπος να αποφεύγεται η υπερεκμετάλλευση. Μπορεί επίσης να διερευνηθεί η υποχρεωτική ένταξη των δασικών συμπλεγμάτων που περιλαμβάνονται στα όρια των Περιοχών Ειδικής Προστασίας ή «Φύση 2000» στο καθεστώς της ΚΕΔ.

Στα ιδιόκτητα και κοινοτικά δάση πρέπει να εφαρμόζονται οι ίδιες αρχές που εφαρμόζονται και στα δημόσια. Οποιαδήποτε διάκριση προς την μια ή την άλλη πλευρά προκαλεί είτε ζημιά στις σχέσεις της εποπτεύουσας δημόσιας αρχής με τους δασοκτήμονες είτε οπισθοχώρηση από τις αρχές της αειφορικής δασοπονίας των πολλαπλών σκοπών.

Προτεινόμενη Βιβλιογραφία

Grimmett, R.F.A. and T.A. Jones. 1989. Important Bird Areas in Europe. Cambridge, UK. International Council for Bird Preservation (Tec. Publ. 9)

Fuller R. 1995. Bird life of woodland and forest. pp244. Cambridge University Press.

Heredia B. Rose L. & Painter M. (ed) 1996. Globally threatened birds in Europe pp 408. Council of Europe Publishig

Sakoulis A. 1994. Forest birds, a component of forest ecosystems, their requirements and how to integrate them in forest management. pp 65. M.A.I.CH., Chania

Smart N and J. Andrews. 1985. Birds and broadleaves handbook. Royal Society for the Protection of Birds UK. 128 pp.

Snow B. & Snow D. 1988. Birds and berries. pp 268. Ed. T & AD Poyser.

Tucker G.M. and M.I. Evans (eds.) 1997. Habitats for the Birds in Europe. A Conservation Strategy for the Wider Environment. pp 463 BirdLife International (Birdlife Conservation Series no. 6).

Tucker, G. M. and M. F. Heath (Coord) 1994. Birds in Europe: their conservation status. pp 600 Birdlife International (Birdlife Conservation Series no. 3).

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία 1994: Σημαντικές περιοχές για τα πουλιά της Ελλάδας. σελ 271

Καρανδεινός, Μ. (συντ. έκδοσης). 1992. Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων της Ελλάδος. Ελληνική Ζωολογική Εταιρία - Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία. Αθήνα. 356 σελ.

Ντάφης Σ. 1986. Δασική Οικολογία σελ 443. Εκδ. Γιαχούδη - Γιαπούλη

Ντάφης Σ. 1986. Εφαρμοσμένη Δασοκομική σελ 258. Εκδ. Γιαχούδη - Γιαπούλη